

Петренко В.С.
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права,
суддя Київського районного суду м. Одеси*

СУДОВИЙ ШТРАФ ЯК МІРА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

На теперішній час можна констатувати відсутність сформованої концепції з питання про протидію зловживанню суб'єктивними цивільними процесуальними правами.

Наявність даної проблеми визнається як ученими, так і практичними працівниками. Суд дуже обмежений в можливостях впливу на недобросовісну поведінку сторони, що дозволяє зацікавленій особі різними способами затягувати розгляд справи, перешкоджати ухваленню несприятливого для себе судового рішення і здійснювати інші протиправні дії у сфері цивільного судочинства.

В цілому практика демонструє відсутність концептуальних розробок поняття, суті і ознак зловживання правом в цивільному процесі, а також відсутність чітких законодавчих норм про відповідальність за процесуальну недобросовісність. Ситуація, що склалася, відображає загальне відношення до поняття зловживання правом в теорії права і в галузевих науках.

Небезпека зловживання процесуальними правами полягає в тому, що формально дії особи не виходять за межі правового поля, а насправді ними заподіюється шкода інтересам правосуддя і інтересам інших учасників цивільного процесу. Такі дії (бездіяльність) важко довести, і особа, що зловживає правом, може для прикриття своїх протиправних дій використовувати арсенал заходів захисту, що надаються особі, яка сумлінно здійснює свої суб'єктивні права. При цьому особливо пригнічує безпорадність суду, який не може протистояти подібним проявам, а часом і не має правової можливості для такого протистояння.

На наш погляд нагальною є потреба детальної наукової розробки та подальшого запровадження інституту судових штрафів у судочинстві.

Судові штрафи можна визначити як міру відповідальності у вигляді санкцій, що застосовуються судом до осіб, які не виконали обов'язку, встановленого процесуальним законодавством.

Судові штрафи мають застосовуватися не тільки у цивільному, але й у господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві.

За своєю природою судовий штраф це міра адміністративної відповідальності. Судові штрафи представляють собою грошові стягнення, тобто є обтяженням майнового характеру для учасників процесу, а також для інших осіб, що беруть участь у судовому процесі.

Правильною є точка зору, що штрафи можуть накладатися лише за винні дії. Думка, що зустрічається в літературі про те, що для накладення штрафу достатньо встановити факт невиконання обов'язку без визначення провини, є вельми спірною та мало аргументованою. Особливість накладення судових штрафів на відміну від застосування штрафних санкцій в адміністративному порядку полягає в оперативності здійснення цієї дії без проведення спеціального розслідування. Для постановлення ухвали про накладення судового штрафу досить припущення суду про винність особи. На законодавчому рівні доцільним є встановлення порядку спростування презумпції вини.

В цивільному процесуальному кодексі при запровадженні інституту судових штрафів слід встановити, що судові штрафи можуть накладатися на сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, представників, свідків, експертів, перекладачів, спеціалістів, а також на громадян і посадових осіб, які не є учасниками процесу.

Так, при вжитті заходів забезпеченню позову, доцільно закріпити, що відповідач повинен сплатити штраф за порушення заборони суду здійснювати певні дії.

На теперішній час за такі дії передбачена кримінальна відповідальність у ст. 382 КК України, однак, як показує практика, притягнення винних осіб до відповідальності за цією статтею зустрічається вкрай рідко.

Відповідач, порушуючи обов'язкову вказівку суду, фактично створює для позивача несприятливі наслідки, оскільки своїми діями може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду, спричинивши збитки іншій стороні. З метою нейтралізації негативних результатів дій відповідача позивачу має бути надано й право вимагати відшкодування таких збитків у судовому порядку.

За загальним правилом явка в суд це право сторони, однак суд може визнати обов'язковою явку в судові засідання певної особи для дачі особистих пояснень тим самим, створюючи умови для належного розгляду справи. При відсутності такої виникає

ймовірність ситуації, за якої нормальний розвиток процесу виявиться скрутним.

На наш погляд невиконання обов'язкових вимог суду про явку в суд і неподання витребуваних доказів у справах, має бути є підставою для застосування штрафних санкцій до винних осіб.

Крім того, чи не найважливішою підставою накладення штрафу на осіб, які беруть участь у справі, а також їх представників, має бути порушення порядку в судовому засіданні.

Відсутність права суду накладати штрафи за неналежну поведінку у судовому засіданні дуже часто не дозволяє суду забезпечити не тільки порядок у судовому засіданні а й взагалі можливість його проведення.

Вважаємо, що на свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів має накладатися штраф у разі неявки в суд, з причин, визнаних судом неповажними. Крім того, штраф може бути накладено на перекладача при його ухиленні від явки до суду або виконання своїх обов'язків.

Загальною правовою підставою накладення штрафу на посадових осіб та громадян, які не належать до учасників процесу, є вимоги, що містяться у ст. 124 Конституції України, ст. 14 ЦПК України, у відповідності з якими судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, — і за її межами.

При виявленні випадків порушення вимог закону суд вправі постановити окрему ухвалу і направити її у відповідні організації чи посадовим особам для вжиття необхідних заходів.

У відповідності зі ст. 211 ЦПК України про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження окремої ухвали повинно бути повідомлено суд, який постановив окрему ухвалу.

На практиці відповідні організації та посадові особи в порушення вимог ст. 211 ЦПК України не тільки не повідомляють суд про вжиті заходи, а взагалі на окремі ухвали суду ніяк не реагують.

За таких обставин, доцільно доповнити ст. 211 ЦПК України положенням про те, що у разі неповідомлення про вжиті заходи по окремій ухвалі суду на винних посадових осіб може бути

накладено штраф. Накладення штрафу не звільняє їх від обов'язку повідомити про заходи, вжиті по окремій ухвалі суду.

На посадових осіб і громадян, які не є учасниками процесу, має накладатися штраф у разі невиконання вимоги суду щодо подання наявних у них доказів, необхідних сторонам, а також неповідомлення суду про неможливість представити витребувані докази.

Розмір судових штрафів має бути передбачений на законодавчому рівні, закріплюватися у процесуальних кодексах та повинен диференціюватися в залежності від тяжкості правопорушення, ступеню вини тощо.

При цьому, судові штрафи, відносно осіб, які не беруть участь у розгляді справи, посадових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, організацій, мають стягуватися за рахунок їх особистих коштів.

Про накладення штрафу повинна прийматися мотивована ухвала, копія якої має надсилатися особі, на яку накладено штраф. При цьому, у ЦПК України необхідно передбачити право особи, на яку накладений штраф, звернутися до суду із заявою про скасування або зменшення розміру штрафу. Ця заява має розглядатися у судовому засіданні із обов'язковим сповіщенням про час і місце засідання. Лише на ухвалу суду про відмову у скасуванні або зменшенні розміру штрафу може бути подана скарга до вищестоящего суду.

Виконання ухвали суду про стягнення коштів за судовим штрафом має здійснюватися за правилами виконавчого провадження.

Кисельов В.К.

суддя Суворовського районного суду м. Одеси

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОДІЛУ МАЙНА, ЩО ПЕРЕБУВАЄ У СПІЛЬНІЙ ЧАСТКОВІЙ ВЛАСНОСТІ

В судовій практиці останнім часом збільшуються судових спорів, пов'язаних з поділом майна, що перебуває у спільній частковій власності. У зв'язку з цим стає більш актуальним вивчення питань, пов'язаних з правом власності, а зокрема з правом спільної власності.

Право спільної власності є однією з різновидностей права власності. Воно регулює такі економічні відносини власності, коли одно й теж саме майно одночасно належить на праві власності не одній